

PATRIARHUL JUSTINIAN MARINA ÎNTRE „SALVATOR” ȘI „CONFORMIST” ÎN BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

Din Petre

Instaurarea în România a guvernului condus de dr. Petru Groza la 6 martie 1945 a poziționat Biserica Ortodoxă Română în fața unei problematice extrem de complexe, care-i periclita însăși existența instituțională. Elementul de maximă pericolozitate îl reprezenta confruntarea sa cu ideologia materialist - dialectică a regimului comunist, ce viza diminuarea rolului Bisericii în societate. Bisericii i-a fost rezervat un statut marginal, activitatea ei derulându-se, în special, la nivelul fiecărei parohii. Evenimentialul politic din anii 1945-1947, ale cărui repere mai importante le enumerăm: falsificarea rezultatului alegerilor parlamentare din 19 noiembrie 1946¹, înlăturarea monarhiei constituționale și proclamarea statului republican la 30 decembrie 1947, a solicitat Bisericii adoptarea unei noi strategii existențiale. Frământările Bisericii Ortodoxe din Rusia, consecință a revoluției comuniste din 1917, și înlăturarea oricăror forme de manifestări religioase în Albania și China, a determinat ca Biserica Ortodoxă Română să adopte o politică de acomodare cu noile realități impuse de regimul comunist².

În pofida acestor dificultăți, grație abilității și devotamentului unor înalți ierarhi, Biserica și-a continuat activitatea sa misionară, socială și culturală. Cel cărui i-a revenit responsabilitatea precizării strategiei Bisericii Ortodoxe Române în raport cu regimul comunist totalitar, a fost patriarhul Justinian Marina.

Analiza evoluției Bisericii Ortodoxe în această perioadă impune o sumară incursiune în biografia lui Justinian Marina. Născut la 22 februarie 1901 la Suiesti, județul Vâlcea, viitorul patriarh a absolvit Seminarul teologic din Râmnicu Vâlcea în anul 1923, după care a devenit învățător până în 1930. În 1924, Justinian Marina se căsătorește cu Lucreția Popescu, fiica preotului Pavel și Gheorghiuță Popescu din comuna Bralostița, județul Dolj³. Profilul său spiritual este completat prin efectuarea studiilor superioare la Facultatea de Teologie, din București, unde își susține și licența în 1929.

Laborioasa activitate socială și culturală i-a favorizat ascensiunea în ierarhia Bisericii Ortodoxe Române. În 1932, Justinian Marina a fost detașat ca

¹ Alegerile din 19 noiembrie 1946 s-au derulat într-un climat tensionat. Rezultatele alegerilor publicate în data de 22 noiembrie indicau o victorie zdrobitoare a Blocului Partidelor Democratice dominate de comuniști, cu aproximativ 70% din voturi. Dovezile descoperite după 1989 precizează că, național-țărăniștii se aflau în situația de a obține o victorie copleșitoare. Este probabil că în momentul în care liderii comuniști au intuit rezultatul defavorabil, au suspendat anunțarea rezultatelor și au anunțat toți perfecții „să revizuiască” cifrele, astfel încât ele să menționeze victoria Blocului Partidelor Democratice. (Istoria României, Editura Corint, București, 2007, p. 398).

² Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002, p. 247.

³ Sorin Oane, *Ascensiunea patriarhului Justinian Marina, în Historia*, An VI, nr. 50, februarie 2006, p. 23.

preot la Catedrala din Râmnicu Vâlcea și datorită meritelor sale a fost numit în funcția de director al Seminarului Teologic în perioada 1932-1933, și din septembrie 1933 a fost transferat la Biserica „Sfântul Gheorghe” din Râmnicu Vâlcea până în 1945. La 18 noiembrie 1935 soția sa Lucreția Popescu moare în vârstă de numai 27 de ani. După acest episod dureros, cariera ecleziastică cunoaște o ascensiune rapidă. În 1945 a fost ales arhiepiscop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor, cu titlul de „Vasluianul”⁴ și este tuns în monahism cu numele de Justinian. Ca urmare a pensionării forțate a mitropolitului Irineu Mihălcescu al Moldovei, Justinian Marina devine Mitropolit al Moldovei și Sucevei între anii 1947-1948.

La 27 februarie 1948 Patriarhia anunța decesul lui Nicodim⁵, patriarhul care-și desfășurase activitatea în trei regimuri dictatoriale, depunând mari eforturi pentru a asigura independența Bisericii Ortodoxe. Ca lider al acesteia, patriarhul Nicodim a fost o personalitate echilibrată, fapt care i-a nemulțumit atât pe anticomuniștii radicali, care l-au acuzat de colaboraționism, dar și pe comuniști, care au colportat idei false despre profilul său moral. Regimul comunist nu l-a pensionat, așa cu s-a procedat cu alți ierarhi ortodocși, dar a fost molestă verbal pentru că susține în ierarhia bisericească „elemente necorespunzătoare”. Aceste premise conduc la ideea că Patriarhul Nicodim poate fi perceput ca o victimă a puterii comuniste, refuzând statutul de ierarh instrumentalizat politic, și obedient regimului instaurat la 6 martie 1945.

Prin decesul bătrânului patriarh Nicodim Munteanu la vârsta de 83 de ani, s-a creat un context favorabil ocupării de către Justinian Marina, a celei mai înalte poziții în ierarhia ortodoxă. La 24 mai 1948, devine Arhiepiscop al Bucureștiului, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Române, înscăunat la 6 iunie

⁴ Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 251.

⁵ Cel de-al doilea patriarh al României s-a născut în satul Pipirig din județul Neamț la 6 decembrie 1864. La botez a primit numele de Nicolae. În 1890, finalizează cursurile Seminarului de la Socola, de lângă Iași, întemeiat de mitropolitul Veniamin Costache, iar în anul 1895 și-a susținut licența în cadrul Academiei Teologice din Kiev. În vara anului 1894, petrecută în Moldova, a intrat în monahism, la mănăstirea Neamț, primind numele de Nicodim. Datorită operei sale, la 15 octombrie 1918 a fost ales membru de onoare al Academiei Române. A fost, de asemenea, numit „Doctor Honoris Causa” al Universității din Cernăuți. La 4 februarie 1935 a fost chemat să conducă Mitropolia Moldovei. În urma decesului patriarhului Miron Cristea Marele Colegiu Electoral Bisericesc l-a ales ca patriarh al României la 30 iunie 1939. În septembrie 1940, prin două scrisori adresate regelui Mihai și generalului Ion Antonescu și-a anunțat decizia de a se retrage din scaunul patriarhal la mănăstirea Neamț. Cererea i-a fost respinsă, fără nici o rezoluție. Gestul va fi repetat la 29 și 30 ianuarie 1941, dar cu același rezultat. După rebeliunea legionară din ianuarie 1941, raporturile cu autoritățile statului au reintrat în normalitate. Patriarhul Nicodim Munteanu s-a impus prin deosebite capacități organizatorice, printr-un efort intelectual remarcabil, și aptitudini de traducător. Anii 1945-1946 au fost și mai dificili, căci autoritățile comuniste au exercitat presiuni pentru a-și subordona Biserica Ortodoxă. În fața acestor atitudini ale statului comunist, patriarhul Nicodim a dat dovadă de demnitate refuzând orice compromis major. În august 1947, când se afla la mănăstirea Neamț pentru odihnă a făcut o congestie pulmonară, agravată și de boala de inimă. În noiembrie 1948 a fost adus la București cu un tren special, dar cu toate eforturile medicilor la 27 februarie 1948 a survenit decesul.

1948. În discursul ocazionat de ceremonia de investire, Patriarhul Justinian Marina pare să personifice un lider recunoscător regimului comunist. „Niciodată în viața ei, în curs de aproape două milenii, Biserica lui Hristos nu a avut un prilej mai potrivit pentru a-și pune în practică învățăturile Evangheliei, ca cel de azi, datorită regimului popular instaurat în țara noastră”⁶.

Acest prim discurs al noului patriarh, una din personalitățile cele mai controversate ale perioadei de început ale comunismului, exprimă poziția conformistă a Bisericii Ortodoxe? Se poate considera că, dincolo de stereotipul declarațiilor oficiale, deducem o opoziție surdă a patriarhului pentru supraviețuirea Bisericii în noul climat social-politic? Justinian Marina a fost „salvator” sau „conformist” în cadrul Bisericii? Acestea sunt principalele teme pe care le vom aborda în studiul de față.

Michel Shafir, comentator la Radio Europa Liberă menționa că există o deosebire majoră între Biserica Romano - Catholică din Polonia și Biserica Ortodoxă Română, și anume că ultima a devenit un instrument politizat al autorităților comuniste⁷. Absența unor atitudini de protest, similare cu cele din Ungaria sau Polonia, a generat apariția unor stereotipuri referitoare la așa-numita pasivitate nativă a românilor. Același autor menționa că: „Inexistența unei opoziții în România comunistă a fost explicată prin influența preponderentă a Ortodoxiei asupra culturii politice. Cu alte cuvinte: Ortodoxia spre deosebire la Catholicism sau de Protestantismul tradițional ar încuraja atitudinile pasive, ceea ce ar putea explica lipsa unei mișcări de opoziție în România comunistă”⁸.

Referitor la inapetența românilor pentru rezistență, Daniel Barbu, menționa că: „Bisericii românești nu i-a fost dat să traverseze modernitatea în opoziție cu Statul, ci s-a lăsat plămădită de acesta. Mai întâi, statul liberal i-a dăruit autocefalia, unitatea prin Patriarhie și dominație asupra celorlalte confesiuni. Mai târziu, Statul totalitar a scutit-o de concurența periculoasă, întrucât se desfășoară chiar pe terenul meritelor naționale Bisericii Greco - Catolice și i-a garantat securitatea în schimbul unei retrageri parțiale din sfera publică”⁹.

Realitatea istorică poate fi reconstituită doar prin analiza discursurilor și a factologiei, ca unice repere ce ne permit să înțelegem la justa dimensiune activitatea Patriarhului Justinian Marina. După ceremonia de investitură din Aula Parlamentului și cea de instalare din Biserica Sf. Spiridon Nou din București, Justinian Marina a fost numit „Patriarhul Roșu”, dar a reușit destul de rapid prin activitatea misionară, culturală și socială să demonteze acest stereotip. Noul

⁶ Biserica Ortodoxă Română. *Buletinul oficial al Patriarhiei Române*, Nr. 5-6 mai-iunie, București, 1953, p.446.

⁷ Michel Shafir, *România, Politics, Economisc, and Society: Political Stagnation and Simulated Change*, London, Frances Pinter Publishers, 1985, p. 152; Apud Dragoș Petrescu, *Biserica Ortodoxă Română sub regimul comunist: o abordare instituțională în volumul Teologie și Politică de la Sfinții Părinți la Europa Unită*, coordonat de Miruna Tătaru Cazaban, Editura Anastasia, București, 2004, p. 200.

⁸ *Ibidem*, p. 199.

⁹ Daniel Barbu, *Șapte teme de politică românească*, Editura Antet, București, 1997, pp. 121-122.

patriarh în vârstă de 47 de ani și-a enunțat aspectele pe care dorește să le îmbunătățească: cultivarea preoților în spiritul Ortodoxiei în ideea revenirii la adevăratul apostolat, restaurarea monahismului românesc, reorganizarea învățământului teologic, reîntregirea bisericească prin revenirea greco-catolicilor transilvăneni la spiritul ortodoxiei și promovarea relațiilor ecumenice cu bisericile creștine¹⁰.

Arestările preoților ce criticau regimul comunist s-au intensificat în cursul anului 1948. Represiva Securitate era tot mai iritată de intervențiile Patriarhului în sprijinul celor arestați. La 22 decembrie 1948, Justinian Marina solicita tuturor eparhiilor tabele cu preoții arestați spre a favoriza eliberarea preoților. Aceste atitudini ale patriarhului au fost percepute „ca o victorie politică a Bisericii Ortodoxe, care primea astfel dreptul de a se amesteca în bunul mers al treburilor statului”¹¹.

Se impune să reținem faptul că, într-un regim dictatorial, nici o instituție statală nu-și poate derula activitatea într-un climat normal. Nu este logic să i se pretindă Bisericii să fi manifestat o altă atitudine decât a celorlalte instituții (Școala, Justiția, Poliția, Armata și Academia), mai ales că Biserica a fost percepută ca un adversar puternic al ideologiei statului comunist. Ca atare, regimul comunist a exercitat permanent presiuni asupra Bisericii utilizând toate instrumentele coercitive. Doar abilitatea unor înalți ierarhi, în cazul nostru, Justinian Marina, a determinat ca Biserica să-și obțină dreptul la existență, în schimbul unor compromisuri cu noul regim.

Situația dificilă a Bisericii Ortodoxe sub regimul comunist, ne oferă posibilitatea să realizăm o comparație, cu situația Bisericii Ortodoxe din capitala Imperiului Bizantin, imediat după ce Constantinopolul a fost ocupat de turci la 29 mai 1453. În schimbul toleranței de care s-au bucurat creștinii, li s-a interzis să construiască noi instituții de cult, crucile de pe biserici au fost distruse, iar utilizarea clopotelor a fost interzisă, cu excepția Muntelui Athos. Continuând cu același tip de raționament ne întrebăm: Era posibil ca patriarhul Ghenadie să-l alunge pe sultanul Mahomed al II-lea din Constantinopol? Era posibil ca Biserica și patriarhul să înlăture regimul comunist?¹²

Un aspect mai puțin reflectat în dezbaterile societății românești îl reprezintă atitudinea refractară a lui Justinian Marina împotriva imixtiunii regimului comunist, în gestionarea problemelor Bisericii Ortodoxe. În acest sens, reproducem scrisoarea Prea Fericitului Justinian adresată Președintelui României, Nicolae Ceaușescu. Documentul acesta va surprinde pe mulți dintre contestării Patriarhului. Se constată astfel, că Prea Fericitul Justinian Marina nu a ezitat să introducă în discursurile sale, față de autoritățile statului un limbaj ferm, categoric, și să solicite acestora respectarea libertăților religioase ale ortodocșilor români. Scrisoarea este un argument al faptului că Patriarhul a solicitat imperios lui Nicolae

¹⁰ Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Sophia, București, 2000, pp. 449-450.

¹¹ Cristian Vasile, *Biserica Ortodoxă în primul deceniu comunist*, Editura Curtea Veche, București, 2005, p. 236.

¹² Alexandru Mizgan, *Biserica Ortodoxă și Securitatea*, Rost, nr. 45, noiembrie 2006.

Ceaușescu, ca cele mai importante sărbători creștine să fie introduse în calendarul sărbătorilor oficiale ale țării, iar sărbătorile ocazionate de 1 mai să fie reduse la o singură zi.

București, 19 martie 1968

Domnului Președinte al Consiliului de Stat

Nicolae Ceaușescu

Domnule Președinte,

Au trecut douăzeci de ani de când credincioșii cultelor religioase din țara noastră au fost puși în situația de a nu mai cinsti cum se cuvine unele din marile sărbători ale credințelor lor.

Ne gândim, în primul rând, la sărbătoarea Crăciunului, sărbătoare cu dată fixă: 25 decembrie, cinstită cu adâncă evlavie de creștinii din întreaga lume, indiferent de confesiunea sau cultul cărora aparțin, și chiar trei zile de întrerupere a lucrului în instituții, întreprinderi și pe ogoare.

Credincioșii Bisericii Ortodoxe Române,- Biserica mării majorități a populației din țara noastră, ar dori să poată cinsti și ei această sărbătoare a întregii creștinătăți, pentru care, de-a lungul veacurilor, poporul român a manifestat simțăminte cu totul deosebite, reflectate în traduceri vechi cât însăși istoria neamului și în creații folclorice, poetice și muzicale, de mare frumusețe în acele „Colinde de Crăciun”, capitol important în orice manual de „Istorie a literaturii române”, și piese muzicale de mare răsunset, de autentic veșmânt românesc, în programele unor formații artistice care au întreprins turnee peste hotare în ultimii ani.

Credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, care lucrează în instituții, întreprinderi și pe ogoare, cer să poată sărbători Crăciunul nu numai pentru că aceasta constituie o îndatorire sfântă față de întemeietorul credinței lor religioase Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, și nici nu numai pentru că aceasta ar însemna reducerea unor tradiții străvechi în actualitatea cultural artistică a neamului nostru, ci mai ales pentru că ei știu că Ziua Nașterii Domnului este sărbătorită, prin întreruperea lucrului în Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, Iugoslavia.

Lucruri asemănătoare spunem și în legătură cu sărbătoarea Paștelui, devenită în acești ultimi douăzeci de ani, o duminică oarecare, sărbătorită prin întreruperea lucrului numai pentru că Paștele cade întotdeauna în zi de duminică, dar pentru care credincioșii n-au cel puțin o zi de răgaz, un răgaz al reculegerii, înaintea sărbătorii, și un răgaz al reintegrării în tradiție, după ziua propriu-zisă a sărbătorii.

Una din sărbătorile cele mai mari este și sărbătoarea Maicii Domnului din ziua de 15 august, cinstită de creștinii ortodocși și romano-catolici în mod deosebit, ca și sărbătorile Nașterii (Crăciunul) și Învierii Domnului Iisus Hristos (Paștele) și, la fel, precedată de câteva săptămâni de post.

Credincioșii Bisericii Ortodoxe Române știu că orice întrerupere a lucrului în instituții, întreprinderi și pe ogoare, ca urmare a sporirii numărului sărbătorilor, înseamnă o împuținare a producției și, deci, o micșorare a venitului național; dar ei sunt gata să asigure Ocârmuirea noastră de stat că, ceea ce s-ar putea pierde prin

întreruperea lucrului în zilele de Crăciun și de Paști, poate fi înlocuit prin mai buna organizare a procesului de producție și prin elanul cu care o colectivitate umană, deplin mulțumită sufletește, știe să se avânte în muncă, restabilind astfel echilibrul economiei naționale.

Pentru sărbătoarea Crăciunului și a Paștelui, credincioșii ar consimți bucurosi la reducerea sărbătorii Anului Nou și zilei de 1 Mai la o singură zi.

Vă rugăm, deci, să binevoiți a acorda norodului drept-credincios din țara noastră puțința de a sărbători, după datină Crăciunul, Paștele și Sfânta Maria Mare, trei sărbători mari ale întregii creștinătăți, așa cum fac creștinii de pretutindeni, chiar cei din țări socialiste numite mai sus. Va fi aceasta un act politic cu urmări fericite pentru psihologia maselor de credincioși de la noi, care nu va păgubi cu nimic economia noastră națională.

Primiți, Vă rugăm Domnule Președinte încredințarea sentimentelor noastre de aleasă considerațiune.

Iustinian,

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române¹³.

Documentul este un excelent argument în sprijinul ideii că Patriarhul Justinian Marina a apărut Biserica în fața autorităților comuniste și că acesta s-a identificat cu destinul Ortodoxiei românești, în cea mai dificilă perioadă din istoria ei. Al treilea patriarh al României a fost o personalitate complexă, care și-a prețuit Biserica pe care a păstorit-o încercând să o apere printr-o veritabilă politică de echilibru între instituția ecleziastică și autoritățile publice. Acceptând să facă unele compromisuri pe care le percepea ca fiind de mică importanță, cum ar fi pastoralele mobilizatoare privind colectivizarea agriculturii în care oricum nu credea nimeni, el spera să câștige în chestiunile esențiale vieții bisericești¹⁴. Într-un anumit sens, atitudinea patriarhului este asemănătoare cu cea a filosofului Constantin Noica¹⁵. Contestatarii distinsului filosof i-au reproșat că activitatea sa nu a germinat rezistență la adresa regimului comunist, iar travaliul său intelectual se derula sub controlul Securității. Admiratorii săi au replicat prin ideea că Noica a valorizat

¹³ Pridvorul se sus, Anul II, nr. 21, 2005, p.11, Apud, *Dosarele istoriei*, an VIII, nr.9, 2003, p. 38.

¹⁴ George Enache, *Ortodoxie și putere politică în România contemporană*, Editura Nemira, București, 2005, p. 152.

¹⁵ Constantin Noica (1909-1987) filosof, eseist, publicist și scriitor român. Între anii 1924-1928 urmează cursurile liceului „Spiru Haret” unde are ca profesor de matematică pe poetul Ion Barbu. În 1931 a absolvit Facultatea de Filosofie și Litere din București cu teza de licență *Problema lucrului în sine la Kant*. Printre profesorii de la facultate îl remarcă pe filosoful Nae Ionescu. În perioada 1932-1934 frecventează societatea culturală „Criterion” având ca profesori pe Mihail Polihroniade, Haig Acterian, Mircea Eliade. În mai 1940 își susține doctoratul în filosofie, cu teza Schiță pentru istoria lui. Cum e cu puțință ceva nou. În octombrie 1940 pleacă la Berlin în calitate de referent la Institutul Român - German unde va rămâne până în 1944 având ca profesor de filosofie pe Martin Heidegger. Între anii 1949-1958 are domiciliu obligatoriu la Câmpulung Muscel. În 1958 Noica este arestat, anchetat și condamnat la 25 de ani de muncă silnică cu confiscarea întregii averi. Este eliberat după 6 ani în august 1964. Ultimii ani de viață și i-a petrecut la Păltiniș, lângă Sibiu, unde moare la 4 decembrie 1987.

libertatea existentă pentru a colporta posterității valorile culturii naționale. Analizând retrospectiv istoria culturii române din ultimul sfert de secol, devine clar că aceasta ar fi fost mai săracă fără operele filosofului. Patriarhul Justinian Marina a realizat și mai mult, încercând să reziste unor inițiative întreprinse de regimul comunist împotriva Bisericii¹⁶.

Un aspect important al preocupărilor sale îl reprezintă viața monahală. Grație demersurilor sale a crescut numărul mănăstirilor și al călugărilor, dar se constată îmbunătățirea nivelului de pregătire a acestora, ca urmare a absolvirii școlilor monahale și a facultăților de teologie. Patriarhul a stimulat frecventarea de către călugărițe a Institutului Teologic. Ortodoxia nu a cunoscut până în acea perioadă călugărițe licențiate sau doctori în Teologie, fapt care a determinat o înviorare a vieții mănăstirești¹⁷. Pentru a submina autoritatea Bisericii Ortodoxe regimul comunist prin decretul 410 din 28 octombrie 1959 a desființat multe mănăstiri și a redus drastic numărul călugărilor. Patriarhul Justinian Marina a fost afectat de inițiativa autorităților și pentru curajul său de a protesta împotriva decretului 410 i s-a fixat domiciliul forțat la schitul Dragoslavele timp de șase luni. Așa cum menționează istoricul George Enache, anul 1960 marchează practic încetarea rezistenței Bisericii Ortodoxe în ansamblul ei¹⁸.

O inițiativă de succes a patriarhului Justinian Marina a fost acțiunea de canonizare a unor sfinți români în anul 1955. Conștient că misiunea unei Biserici nu constă în a lupta cu un regim ateu, așa cum a fost comunismul, patriarhul a utilizat armele spirituale pentru mântuirea credincioșilor români. Meritele sale în acest domeniu sunt incontestabile. În acest sens au fost canonizați Sfântul Calinic de la Cernica, episcopul Râmnicului în secolul XIX (11 aprilie), Sfinții Ierarhi Mântuitori Ilie Iorest și Sava Brancovici, mitropoliții Ardealului în secolul XVII (24 aprilie), Sfântul Iosif de la Partos, mitropolitul Timișoarei și al Banatului în secolul XVII (15 septembrie) și Sfinții Mântuitori ai Transilvaniei Cuvioșii Visarion Sarai, Sofronie de la Cioara și Mucenicului Oprea din Săliștea Sibiului, trăitori în secolul XVIII (21 octombrie)¹⁹.

Pe fundalul unor divergențe permanente între regimul comunist care colporta ateismul și materialismul și Biserica ale cărei valori sunt ridicarea morală și spirituală a oamenilor, transformarea acestora în buni creștini, patriarhul Justinian Marina a reușit să confere bisericii stabilitate, elaborând Statutul de organizare și funcționare a acesteia. Era prima dată când Biserica Ortodoxă Română avea o serie de regulamente care-i preciza autonomia în raport cu statul, fapt imposibil de realizat în perioada interbelică din cauza influenței factorului politic în spațiul ecleziastic.

¹⁶ George Enache, *op. cit.*, pp. 91-92.

¹⁷ *Ibidem*, p. 102.

¹⁸ *Ibidem*, pp. 149-150.

¹⁹ Revista Rost, *Patriarhul Justinian Marina între elogiul și denigrare*, Nr. 49, septembrie, 2007, p. 6.

Aceste lucruri, prezentate într-o formă sumară, arată adevărata ipostază a patriarhului Justinian, aceea de apărător al Bisericii. Confruntat cu presiunile politice tot mai intense, provocările Securității, Justinian Marina a fost un administrator inteligent al problemelor confesionale, protector al învățământului teologic și ocrotitor al preoților. Ideea centrală a discursului patriarhului Justinian Marina este caracterul peren al învățăturilor creștine și rolul deosebit al Bisericii în orice societate, mai ales la nivelul vieții morale. Strategia de acțiune a patriarhului a păstrat tradiția bizantină a colaborării dintre Stat - Biserică, acesta din urmă trebuia să dețină mai multă autonomie²⁰. Este o eroare a considera că activitatea Patriarhului a fost exclusiv obedientă față de regimul comunist. „Este adevărat că Biserica Ortodoxă a colaborat, a făcut compromisuri, a rezistat, a fost persecutată, însă în acest moment al cercetării granițele dintre aceste noțiuni sunt departe de a fi trasate. Acest lucru se poate face numai pe baza unei cercetări intense a arhivelor și prin lectura hermeneutică atentă a documentelor”²¹.

La finalul acestui studiu se impune formularea următoarelor concluzii:

1. Impunerea la 6 martie 1945 a guvernului Petru Groza²² a însemnat instaurarea în România a regimului comunist. Uniunea Sovietică a acționat ferm pentru a-și asigura hegemonia în România reiterând strategia din perioada țaristă de a avansa spre Balcani și spre Strâmțori. Guvernul Groza a inaugurat, prin politica sa internă, suprimarea drepturilor și libertăților democratice și controlarea tuturor domeniilor de activitate ale societății, folosindu-se instrumente de constrângere violentă. În acest context intern, Biserica a devenit ultimul obstacol fundamental în direcția impunerii modelului sovietic.

2. Cel căruia i-a revenit misiunea de a administra Biserica Ortodoxă Română în primele trei decenii după instaurarea regimului comunist a fost patriarhul Justinian Marina. Considerând că Biserica Ortodoxă nu deține instrumentele spre a se opune direct regimului comunist, patriarhul a adoptat strategia unei adeziuni false la valorile sistemului comunist beneficiind de un spațiu de manevră mai vast pentru a asigura autonomia Bisericii în raport cu puterea politică²³. Beneficiind și de faptul că Partidul Comunist, deși dezavua

²⁰ George Enache, *op. cit.*, pp. 153-154.

²¹ *Ibidem*, p. 585.

²² Petru Groza s-a născut la 7 decembrie 1884 în comuna Băcia, județul Hunedoara. În perioada 1903-1907 urmează cursurile Facultății de Drept și Științe Economice la Budapesta unde obține titlul de doctor în Drept al Universității. Petru Groza, practică meseria de avocat la Lugoj și Deva. Din punct de vedere politic, Petru Groza se înscrie în Partidul Național Român din Transilvania. În 1920 se alătură formațiunii politice Partidul Poporului fondat de generalul Alexandru Averescu. Câștigând alegerile, Petru Groza a fost numit ministru al Naționalităților Conlocuitoare. Dezamăgit de spațiul public bucureștean, Petru Groza s-a retras la Deva unde i-a contact cu ideile comuniste. În 1933 devine președintele Frontului Plugarilor și până în 1944 și-a cultivat relațiile personale cu oameni de afaceri și persoane publice. Petru Groza devine prim-ministru în primul guvern comunist al României între anii 1945-1952. A fost ales Președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale între anii 1952-1958.

²³ George Enache, *Ortodoxie și puterea politică în România contemporană*, Editura Nemira, București, 2005, pp. 90-91.

oficial credința religioasă, o tolera în cadrul unor limite prescrise de Legea cultelor religioase din 4 august 1948²⁴, patriarhul Justinian Marina a realizat o rezistență spirituală, încât Biserica și-a pătrat rolul său de a educa moral și spiritual pe credincioșii români.

THE PATRIARCH JUSTINIAN MARINA BETWEEN „SAVIOUR” AND „CONFORMIST” IN ROMANIAN ORTHODOX CHURCH

Summary

The imposing, on 6th March 1945, of Petru Groza government meant the establishment of the communist regime. Groza government inaugurated, through its internal policy, the suppression of democratic rights and freedoms and the control of all activity areas of the society. In this context, the Church became the last impediment for imposing the Soviet model.

The one who took the job of administrating the Romanian Orthodox Church in the first three decades after the instauration of communism was the Patriarch Justinian Marina. He thought that the Romanian Orthodox Church did not have the instruments to oppose to the communist regime so he adapted the strategy of false adhesion to the values of the communist system and this gave the possibility of ensuring the Church's autonomy reported to the political power. Based on these assumptions we can say that Justinian Marina realised a spiritual resistance, so that the Church kept its role which is that of morally and spiritually educating the Romanian Christians.

²⁴ *Istoria României*, elaborată de Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchins, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor, Ediție revăzută și adăugită, Editura Corint, București, 2007, p. 411.